

EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

17. november 2011 *

Kohtuasjas C-327/10,

mille ese on ETL artikli 267 alusel Okresní soud v Chebu (Tšehhi Vabariik) 1. juuni 2010. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 5. juulil 2010, menetluses

Hypoteční banka a.s.

versus

Udo Mike Lindner,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja esimees A. Tizzano, kohtunikud M. Safjan (ettekandja), A. Borg Barthet, J.-J. Kasel ja M. Berger,

* Kohtumenetluse keel: tšehhi.

kohtujurist: V. Trstenjak,
kohtusekretär: ametnik K. Sztranc-Sławiczek,

arvestades kirjalikus menetluses ja 25. mai 2010. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

- Hypoteční banka a.s., esindaja *advokát* J. Hrouzek,
- Tšehhi valitsus, esindajad: M. Smolek ja J. Vláčil,
- Taani valitsus, esindaja: C. Vang,
- Prantsusmaa valitsus, esindajad: G. de Bergues ja B. Beaupère-Manokha,
- Ungari valitsus, esindajad: Z. Fehér, K. Szíjjártó ja K. Molnár,
- Madalmaade valitsus, esindaja: C. Wissels,

– Euroopa Komisjon, esindajad: M. Šimerdová ja A.-M. Rouchaud-Joët,

olles 8. septembri 2011. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb seda, kuidas tõlgendada ELTL artiklit 81, nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (EÜT 2001, L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42) artikli 16 lõiget 2, artikli 17 punkti 3 ja artiklit 24 ning nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288) artikli 6 lõiget 1.
- 2 See taotlus esitati Hypoteční banka a.s-i (edaspidi „Hypoteční banka”) ja U. Lindneri, kelle praegune aadress on teadmata, vahelises kohtuvaidluses, mille ese on nõue tasuda umbes 4,4 miljoni Tšehhi krooni (CZK) suurune summa, mis vastab Hypoteční banka poolt U. Linderile hüpoteegiga tagatud laenulepingu alusel antud laenu tagasimaksmisel tekkinud võlgnevusele.

Õiguslik raamistik

Liidu õigusnormid

Määrus nr 44/2001

- 3 Määruse nr 44/2001 põhjendus 2 näeb ette:

„Teatavad erinevused kohtualluvust ja kohtuotsuse täitmist käsitlevates siseriiklikes eeskirjades takistavad siseturu häireteta toimimist. Olulised on sätted, millega ühtlustatakse eeskirjad kohtualluvuse konflikti kohta tsiviil- ja kaubandusajades ning lihtsustatakse vorminõudeid, et käesoleva määrusega seotud liikmesriikide kohtuotsuste vastastikune tunnustamine ja täitmine oleks kiire ja lihtne.”

- 4 Selle määruse artikli 2 kohaselt:

„1. Käesoleva määruse kohaselt kaevatakse isikud, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, selle liikmesriigi kohtutesse nende kodakondsusest hoolimata.

2. Isikute suhtes, kes ei ole selle liikmesriigi kodanikud, kus on nende alaline elukoht, kohaldatakse selle riigi kodanike kohta kehtivaid kohtualluvuse eeskirju.”

5 Nimetatud määruse artikkel 3 sätestab:

„1. Isikuid, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, saab teise liikmesriigi kohtusse kaevata üksnes käesoleva peatüki 2.–7. jaos sätestatud korras.

2. Nende vastu ei saa eelkõige kohaldada I lisas sätestatud siseriikliku kohtualluvuse eeskirju.”

6 Sama määruse artikkel 4 on sõnastatud järgmiselt:

„1. Kui kostja alaline elukoht ei ole liikmesriigis, tehakse iga liikmesriigi kohtute pädevus kooskõlas artiklitega 22 ja 23 kindlaks selle liikmesriigi seaduste kohaselt.

2. Sellise kostja suhtes võib iga isik, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, oma kodakondsusest olenemata juhinduda selle riigi kohtualluvuse eeskirjadest, eelkõige I lisas nimetatud eeskirjadest samal viisil kui selle riigi kodanikud.”

7 Määruse nr 44/2001 II peatüki 4 jagu „Kohtualluvus tarbijalepingute puhul” hõlmab selle artikleid 15–17.

8 Selle määruse artikli 16 lõige 2 sätestab:

„Teine lepinguosaline võib algatada menetluse tarbija vastu üksnes selle liikmesriigi kohtutes, kus on tarbija alaline elukoht.”

9 Sama määruse artikkel 17 on sõnastatud järgmiselt:

„Käesoleva jao sätetest võib kõrvale kalduda üksnes kokkuleppe alusel:

[...]

3) mis on sõlmitud tarbija ja teise lepinguosalise vahel, kui mõlema alaline või peamine elukoht oli kokkuleppe sõlmimise ajal ühes liikmesriigis, ning millega on määratud pädevus selle liikmesriigi kohtutele, tingimusel, et selline kokkulepe ei ole vastuolus asjaomase liikmesriigi seadustega.”

10 Määruse nr 44/2001 artikkel 24 sätestab:

„Lisaks käesoleva määruse muudest sätetest tulenevale pädevusele on pädev ka see liikmesriigi kohus, kuhu kostja ilmub. Käesolevat sätet ei kohaldata juhul, kui isik on ilmunud kohtusse pädevuse vaidlustamiseks või kui artikli 22 kohaselt on ainupädev teine kohus.”

- 11 Nimetatud määruse II peatükk sisaldab 8. jagu „Kohtualluvuse ja arvessevõetavuse kontrollimine”, milles oleva artikli 26 lõiked 1 ja 2 on sõnastatud järgmiselt:

„1. Kui kostja, kelle alaline elukoht on ühes liikmesriigis, kaevatakse teise liikmesriigi kohtusse ning ta ei ilmu kohtusse, deklareerib see kohus omal algatusel, et ta ei ole asjas pädev, välja arvatud juhul, kui pädevus tuleneb käesoleva määruse sätetest.

2. Kohus peatab menetluse niikauaks, kuni on tõestatud, et kostjal on olnud võimalus menetluse algatamist käsitlev või võrdväärne dokument saada kätte piisavalt aegsasti, et ta oleks saanud end kaitsta, või on tõestatud, et selleks on võetud kõik vajalikud meetmed.”

- 12 Sama määruse III peatükis „Tunnustamine ja täitmine” olev artikkel 34 sätestab punktis 2, et otsust ei tunnustata „kui [...] kostjale ei olnud menetluse algatamist käsitlevat dokumenti või võrdväärset dokumenti kätte toimetatud piisavalt aegsasti, et ta oleks saanud end kaitsta, välja arvatud juhul, kui kostja ei algatanud otsuse vaidlustamise menetlust siis, kui tal oli selleks võimalus”.

- 13 Määruse nr 44/2001 artikkel 59 sätestab:

„1. Et teha kindlaks, kas poole alaline elukoht on selles liikmesriigis, kelle kohtusse asja kohta on hagi esitatud, kohaldab see kohus siseriiklikke seadusi.

2. Kui poole alaline elukoht ei ole liikmesriigis, kelle kohtutele on asja kohta hagi esitatud, kohaldab kohus teise liikmesriigi seadusi, et selgitada, kas nimetatud poole alaline elukoht on selles liikmesriigis.”

Direktiiv 93/13

14 Direktiivi 93/13 artikli 1 lõike 1 kohaselt on direktiivi 93/13 eesmärk ühtlustada liikmesriikide õigus- ja haldusnormid, mis käsitlevad ebaõiglasi tingimusi müüja või teenuste osutaja ning tarbija vahel sõlmitud lepingutes.

15 Nimetatud direktiivi artikli 6 lõige 1 sätestab:

„Liikmesriigid sätestavad, et ebaõiglased tingimused lepingus, mille müüja või teenuste osutaja on oma siseriiklike õigusaktide alusel tarbijaga sõlminud, ei ole tarbijale siduvad ning leping on kõnealustel tingimustel lepinguosalistele jätkuvalt siduv ainult juhul, kui seda on võimalik jätkata nii, et see sisaldab ebaõiglasi tingimusi.”

Siseriiklikud õigusnormid

16 Tšehhi tsiviilkohtumenetluse seadustiku (edaspidi „tsiviilkohtumenetluse seadustik”) – selle 30. juunil 2009 jõus olnud redaktsioonis – § 29 lõige 3 sätestab, et koja esimees võib juhul, kui ta ei võta teisi meetmeid, määrata kohtumenetluseks eestkostja

poolele, kelle alaline elukoht ei ole teada, kellele kohtul ei ole olnud võimalik menetluskohustuste välismaal teada olevale aadressile kätte toimetada, kellel on psüühikahäire, kes mõnel muul tervislikul põhjusel ei ole võimeline menetluses osalema, tingimusel et see võimetus ei ole ajutine, või kes ei ole võimeline ennast arusaadavalt väljendama.

- 17 Eelotsusetaotluse esitanud kohus osutab, et Ústavní soud (konstitutsioonikohus) otsustas oma 31. märtsi 2005. aasta kohtuotsuses seoses kostja, kelle aadress ei ole teada, eestkostja isikuga järgmist:

„Eestkostja instituut kehtestati selleks, et kaitsta puuduva poole huve kuni asjas lõpliku lahendi tegemiseni samasugusel viisil nagu seda teeks lepinguline esindaja. Kui menetluse pool on endale ise esindaja valinud, vastutab ta ise tehtud valiku eest ja menetluses tehtud konkreetsete avalduste eest. Kui aga kohus määrab poolele menetluses esindajaks eestkostja, peab ta tagama, et eestkostja kaitseb poole õigusi ja seaduslikke huve. Samuti on kohtul kohustus eestkostja oma ülesannetest vabastada, kui ta teeb kindlaks, et eestkostja ei täida menetluses peaaegu üldse oma ülesandeid [...] või teeb seda ebarahuldaval viisil.”

- 18 Vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 89a esimesele lausele – selle põhikohtuasja asjaolude asetleidmise ajal kehtinud redaktsioonis – võivad kaubandusliku vaidluse pooled leppida kirjalikult kokku, et vaidlus allub mõnele muule kohaliku kohtuna pädevale esimese astme kohtule, kui seadusega ei ole ette nähtud erandlikku kohtualluvust.
- 19 Tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 173 lõike 1 kohaselt tuleb maksekäsk kostjale isiklikult kätte toimetada, teavitamine muul viisil on keelatud.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 20 Tšehhi Vabariigis asutatud ja Tšehhi õiguse alusel registreeritud äriühing Hypoteční banka nõuab eelotsusetaotluse esitanud kohtule 16. septembril 2008 esitatud hagiavalduses, et Saksamaa Liitvabariigi kodanikult U. Lindnerilt mõistetakse välja 4 383 584,60 Tšehhi krooni suurune summa koos sellele lisanduvate viivistega, mis ta võlgneb lepingupoolte vahel 19. augustil 2005. aastal sõlmitud ja hüpoteegiga tagatud laenulepingu (edaspidi „leping”) alusel.
- 21 Hypoteční banka ja U. Lindner leppisid lepingu artikli VIII punktis 8 tsiviilkohtumenetluse seadustiku §-le 89a osutades kokku, et „[...] lepingu alusel tekkivad vaidlused alluvad lahendamiseks panga asukohajärgsele üldkohtule, mis määratakse kindlaks äriregistris registreeritud panga asukoha järgi hagi esitamise ajal”.
- 22 Eelotsusetaotlusest ilmneb, et lepingu sõlmimise ajal oli U. Lindneri alaliseks elukohaks Mariánské Lázně (Tšehhi Vabariik), st tarbija alaline elukoht asus enam kui 150 km kaugusel Prahast, kus asus lepinguosaliste poolt kokkulepitud „panga asukohajärgne üldkohus”.
- 23 Hypoteční banka sõnul pöördus ta siiski pigem „kostja asukohajärgsesse kohtusse” kui „panga asukohajärgsesse üldkohtusse”, kuna hagiavalduse esitamise hetkel ei saanud ta temast olenematutel põhjustel esitada hagi lepingujärgsesse kohtusse ning seega toimida vastavalt õiguslikule tingimusele esitada hagi sellele viimasele kohtule.
- 24 Eelotsusetaotluse esitanud kohus rahuldas selle hagiavalduse 16. oktoobri 2008. aasta maksekäsuga, millega ta tegi esiteks kostjale ettepaneku tasuda hagejale kostja poolt võlgnetav summa koos sellele lisanduva viivisega ning teiseks mõistis viimaselt välja

menetluskulud. Kuna maksekäsku ei olnud aga võimalik kostjale isiklikult kätte toimetada, nagu seda nõuab tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 173 lg 1, tühistas eelotsusetaotluse esitanud kohus selle 8. septembri 2009. aasta määrusega.

- 25 Kuna kostja ei ela kohtule teada oleval aadressil ning kuna kohus ei ole suutnud kindlaks teha ühtegi teist kostja elukohta Tšehhi Vabariigi territooriumil, siis määras kohus vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 29 lõikele 3 kostjale kui isikule, kelle elukoht ei ole teada, 3. juuni 2009. aasta määrusega eestkostja.
- 26 Kostja seaduslik eestkostja esitas 26. oktoobri 2009. aasta kirjaga, mis oli esimene kostjapoolne menetlustoiming eelotsusetaotluse esitanud kohtu lahendada olevas asjas, sisulised vastuväited Hypoteční banka poolt esitatud viivistega seotud nõuetele.
- 27 Neil asjaoludel otsustas Okresní soud v Chebu menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas asjaolul, et üks kohtumenetluse pooltest on teise riigi kodanik kui see riik, kus menetlus toimub, on piiriülene toime aluslepingu artikli 81 (endine artikkel 65) tähenduses, mis on üks tingimus [...] määruse [nr 44/2001] kohaldamiseks?
2. Kas [...] määrus [nr 44/2001] välistab niisuguste siseriikliku õiguse sätete kohaldamise, mis võimaldavad algatada menetluse isikute suhtes, kelle aadress ei ole teada?

3. Kui vastus teisele küsimusele on eitav, siis kas asjaolu, et kohtuasjas kostjale kohtu poolt määratud eestkostja osaleb menetluses, saab iseenesest tõlgendada kui vaidluse sellele kohtule allumise tunnustamist [...] määruse [nr 44/2001] artikli 24 tähenduses, isegi kui menetluse ese on nõue, mis tekkis tarbijalepingust ning niisugune vaidlus ei allu [nimetatud] määruse artikli 16 lõike 2 kohaselt Tšehhi Vabariigi kohtutele?

4. Kas kohtualluvuse kokkulepet, millega vaidlus antakse lahendada konkreetsele kohalikule kohtule, saab tõlgendada kui vaidluse rahvusvahelise kohtualluvuse määramist valitud kohtule [...] määruse [nr 44/2001] artikli 17 lõike 3 tähenduses, ning kui seda saab nii tõlgendada, siis kas see säte on kohaldatav isegi siis, kui kokkulepe vaidluse allumise kohta kohalikule kohtule on kehtetu vastuolu tõttu [...] direktiivi [93/13] ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 6 lõikega 1?”

Eelotsuse küsimused

Esimene küsimus

- ²⁸ Esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määrust nr 44/2001 tuleb tõlgendada nii, et sellega kehtestatud kohtualluvuse eeskirjade kohaldamise tingimused on täidetud juhul, kui üks kohtumenetluse pooltest on muu riigi kodanik kui see riik, kus menetlus toimub.

- 29 Sellega seoses tuleb esiteks täpsustada, et samuti nagu 27. septembri 1968. aasta konventsioon kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 1972, L 299, lk 32), mida on muudetud hilisemate konventsioonidega uute liikmesriikide ühinemise kohta (edaspidi „Brüsseli konventsioon”), mille tõlgendusi saab laiendada ka määrusele nr 44/2001, kuna nende liidu aktide sätted on sisult võrdväärsed (16. juuli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-189/08: Zuid-Chemie, EKL 2009, lk I-6917, punkt 18), nõuab nimetatud määruse kohtualluvuse eeskirjade kohaldamine välismaise elemendi olemasolu.
- 30 Nagu Euroopa Kohus seda juba seoses Brüsseli konventsiooniga otsustanud on, võib õigussuhte rahvusvaheline iseloom tuleneda asjaolust, et lahendada olevas vaidluses esinev olukord tõstatab rahvusvahelise kohtualluvuse kindlakstegemisega seotud küsimusi (1. märtsi 2005. aasta otsus kohtuasjas C-281/02: Owusu, EKL 2005, lk I-1383, punkt 26).
- 31 On tõsi, et määrusega nr 44/2001 kehtestatud kohtualluvuse eeskirjade puhul ei ole arvestatud kohtuvaidluse ühe poole välismaise kodakondsusega. Siiski, nagu kohtujurist on ettepaneku punktis 65 maininud, tuleb vahet teha ühelt poolt küsimusel, millistel tingimustel tuleb kohaldada kõnealuse määruse kohtualluvuse eeskirju, ja teiselt poolt küsimusel, millistest kriteeriumidest tuleneb nende eeskirjade kohaselt rahvusvaheline kohtualluvus.
- 32 Niisiis on ilmne, et sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas võib kostja välismaine kodakondsus tõstatada küsimusi selle kohta, kas rahvusvahelise kohtualluvuse eeskirjade järgi allub vaidlus asja menetlevale kohtule.
- 33 Nimelt, sellises olukorras nagu põhikohtuasjas, võivad selle liikmesriigi kohtud, kelle kodakondsusest kostja on, samuti leida, et asi allub neile, isegi kui kostjal ei ole selles liikmesriigis teadaolevat elukohta. Neil asjaoludel on määrusega nr 44/2001

kehtestatud ühtsete kohtualluvuse eeskirjade kohaldamine erinevates liikmesriikides jõus olevate eeskirjade asemel kooskõlas õiguskindluse nõudega ning selle määru-
se eesmärgiga tagada võimaluse piires Euroopa Liidu territooriumil elavate kostjate
kaitse.

- 34 Sellest tuleneb, et niisuguses olukorras nagu põhikohtuasjas, kus kostjal on välis-
maine kodakondsus ning tal ei ole selle liikmesriigi territooriumil, kus kohus hagi
menetleb, teadaolevat elukohta, võivad määruse nr 44/2001 kohtualluvuse eeskirjad
kohaldatavad olla.
- 35 Eelnevast lähtuvalt tuleb esimesele küsimusele vastata, et määrust nr 44/2001 tuleb
tõlgendada nii, et sellega kehtestatud kohtualluvuse eeskirjade kohaldamine eeldab,
et liikmesriigi kohtu lahendada olevas kohtuasjas esinev olukord tõstatab küsimusi
selle kohta, kas rahvusvahelise kohtualluvuse eeskirjade järgi allub asi sellele kohtule.
Selline olukord esineb niisugusel juhul nagu põhikohtuasjas, kus liikmesriigi kohtu-
le on esitatud hagi teise liikmesriigi kodaniku vastu, kelle elukoht on sellele kohtule
teadmata.

Teine küsimus

- 36 Teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas määrust
nr 44/2001 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi siseriikliku õiguse
säte, mis lubab läbi viia menetluse isikute vastu, kelle elukoht ei ole teada.

- 37 Sellele küsimusele vastamiseks tuleb kõigepealt meenutada, et määruse nr 44/2001 ega Brüsseli konventsiooni eesmärk ei ole ühtlustada kõiki liikmesriikide menetluseeskirju, vaid reguleerida kohtualluvust riikidevaheliste vaidluste lahendamisel tsiviil- ja kaubandusajades ning lihtsustada kohtuotsuste täitmist (vt selle kohta 5. veebruari 2004. aasta otsus kohtuasjas C-18/02: DFDS Torline, EKL 2004, lk I-1417, punkt 23).
- 38 Kuna määruses nr 44/2001 puudub säte, mis määratleks sõnaselgelt kohtualluvuse sellisel juhul, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas, kus kostja elukoht on teadmata, tuleb esiteks kontrollida, kas ja – vajaduse korral – millise sätte alusel saab seda määrust siiski kohaldada ning kas seega on võimalik sellest tuletada kriteerium, millele kohtualluvuse puhul saab tugineda.
- 39 Sellega seoses, mis puudutab põhikohtuasjas tarbija vastu teise lepinguosalise poolt algatatud menetlust, tuleb meenutada, et nimetatud määruse artikli 16 lõige 2 sätestab, et niisuguse menetluse võib algatada üksnes selle liikmesriigi kohtutes, kus on tarbija alaline elukoht.
- 40 Niisiis, kui siseriiklikus kohtus algatatakse menetlus tarbija vastu, siis on selle kohtu esmaseks kohustuseks kontrollida vastavalt määruse nr 44/2001 artikli 59 lõikele 1 oma siseriiklikke seadusi kohaldades, kas kostja alaline elukoht asub selle liikmesriigi territooriumil.
- 41 Järgnevalt, kui nimetatud kohus jõuab järeldusele – nagu põhikohtuasjas –, et põhikohtuasja kostja alaline elukoht ei asu liikmesriigi territooriumil, siis peab ta kontrollima, kas viimase alaline elukoht asub mõnes teises liikmesriigis. Selleks kohaldab ta vastavalt nimetatud määruse artikli 59 lõikele 2 selle teise liikmesriigi seadusi.

- 42 Lõpuks, kui siseriiklik kohus ei suuda siiski esiteks tarbija alalist elukohta tuvastada ning teiseks ei ole tal tõendeid, mis lubaksid tal järeldada, et tarbija elab tegelikult väljaspool liidu territooriumi – olukord, mille suhtes kohaldatakse määruse nr 44/2001 artiklit 4 –, siis tuleb kontrollida, kas määruse artikli 16 lõiget 2 saab tõlgendada nii, et sellisel juhul nagu põhikohtuasjas hõlmavad selles viimases sättes ette nähtud kohtualluvuse eeskirjad liikmesriigi territooriumil, kus asub tarbija alaline elukoht, ka tarbija viimast teada olevat alalist elukohta.
- 43 Selline lahendus näib vastavat nimetatud määruse loogikale ning on kooskõlas sellega kehtestatud süsteemi raamistikuga.
- 44 Nimelt esiteks on see kooskõlas määrusega nr 44/2001 järgitava eesmärgiga tugevdada liidus elavate isikute õiguslikku kaitset, võimaldades hagejal raskusteta kindlaks teha kohtu, kuhu ta võib pöörduda, ja kostjal mõistlikult ette näha, millisesse kohtusse teda võib kaevata (vt eelkõige 25. oktoobri 2011. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-509/2009 ja C-161/10: eDate Advertising jt, EKL 2011, lk I-10269, punkt 50).
- 45 Eelistades määrusega nr 44/2001 kehtestatud ühtsete eeskirjade kohaldamist erinevate siseriiklike eeskirjade kohaldamisele, võimaldab nimetatud lahendus lisaks vältida olukorda, et võimatus teha kindlaks kostja tegelik elukoht hoiab ära võimaluse teha kindlaks kohus, kellele vaidlus allub ning mis takistab seega hagejal kohtusse pöörduda. Selline olukord võib tekkida muu hulgas sellisel juhul nagu põhikohtuasjas, kus tarbija, kelle suhtes tuleks vastavalt nimetatud määruse artikli 16 lõikele 2 algatada menetlus üksnes selle liikmesriigi kohtutes, kus on tema alaline elukoht, loobus seal oma elukohast enne, kui tema vastu hagi esitati.

- 46 Tarbija viimase teada oleva elukoha kriteerium määruse nr 44/2001 artikli 16 lõike 2 kohaldamiseks võimaldab seega tagada õiglase tasakaalu hageja õiguste ja kostja õiguste vahel sellises olukorras nagu põhikohtuasjas, kus viimasel on kohustus teavitada teist lepinguosalist igast aadressimuutusest, mis toimub pärast pikaajalise kinnisvara tagatisega laenulepingu sõlmimisest.
- 47 Eelnevast lähtudes tuleb seega nentida, et sellises olukorras nagu põhikohtuasjas, kus tarbija, kes on pikaajalise kinnisvara tagatisega laenulepingu pooleks, mis kohustab teda teist lepinguosalist teavitama igast aadressimuutusest, loobub oma elukohast enne lepinguliste kohustuste rikkumise tõttu tema vastu hagi esitamist, allub nimetatud hagi määruse nr 44/2001 artikli 16 lõike 2 alusel selle liikmesriigi kohtutele, kus asub tarbija viimane teada olev alaline elukoht, kui need kohtud ei suuda sama määruse artikli 59 kohaselt kindlaks teha kostja tegelikku elukohta ning neil puuduvad tõendid, mis võimaldaksid järeldada, et kostja tegelik alaline elukoht asub väljaspool liidu territooriumi.
- 48 Sellega seoses, niivõrd kui see puudutab tingimusi, mis peavad järgneva menetluse käigus täidetud olema, tuleb meenutada, et kõik määruse nr 44/2001 sätted väljendavad selle määruse eesmärkide raames kavatsust tagada, et kohtuotsuste tegemiseks rakendatavad menetlused toimuvad kooskõlas kaitseõigustega (vt 21. mai 1980. aasta otsus kohtuasjas 125/79: Denilauler, EKL 1980, lk 1553, punkt 13, ja 2. aprilli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-394/07: Gambazzi, EKL 2009, lk I-2563, punkt 23).
- 49 Siiski tuleb sellist kaitseõiguste tagamise nõuet, nagu on sätestatud ka Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 47, rakendada koos hageja õiguse tagamisega pöörduda oma nõuete põhjendatuse osas otsuse tegemiseks kohtusse.

- 50 Selle kohta täpsustas Euroopa Kohus eespool viidatud kohtuotsuse Gambazzi punktis 29, et põhiõigused, nagu kaitseõiguste austamine, ei ole muidugi absoluutsed eelisõigused, vaid neile on lubatud seada piiranguid. Need piirangud peavad aga olema tegelikus vastavuses kõnealuste meetmetega taotletava üldist huvi teenivate eesmärkidega ega tohi taotletavat eesmärki silmas pidades kujutada endast selliselt tagatud õiguste ilmselt ega ebaproportsionaalset rikkumist.
- 51 Sellega seoses tuleb meenutada, et Euroopa Kohus on juba otsustanud, et selleks, et vältida kohtuliku arutamise mittevõimaldamist, millega hageja seisab silmitsi seetõttu, et kostja alalist elukohta ei ole võimalik kindlaks teha, kujutab endast sellist üldist huvi teenivat eesmärki (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Gambazzi, punktid 31–33) ning eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on kontrollida, kas kõne all olev siseriiklik säte seda eesmärki tegelikult järgib.
- 52 Mis puudutab nõuet vältida ebaproportsionaalset kaitseõiguste piiramist, siis on oluline märkida, et see nõue kehtib eriti määruse nr 44/2001 artikli 26 lõike 2 tõlgendamisel. Seda sätet tuleb mõista nii, et nimetatud määruse alusel pädev kohus ei saa menetlust jätkata niikaua, kuni on tõendatud, et kostjal on olnud võimalus menetluse algatamist käsitlev või võrdväärne dokument saada kätte piisavalt aegsasti, et ta oleks saanud end kaitsta, või on tõendatud, et selleks on võetud kõik vajalikud meetmed. Selleks peab asja menetlev kohus tagama, et kostja leidmiseks on tehtud kõik järelepärimised, mida nõuavad hooldsuse ja heausksuse põhimõtted.
- 53 On tõsi, et isegi kui need tingimused on täidetud, siis võimalus jätkata menetlust ilma, et kostja sellest teaks – nagu põhikohtuasjas –, teavitades hagit asja arutava kohtu poolt määratud eestkostjat, kujutab endast kostja kaitseõiguste piiramist. See riive on siiski õigustatud hageja õigusega tõhusale õiguskaitsevahendile, kuna sellise menetluse puudumise korral jääks see hageja õigus sisutühjaks.

54 Nimelt, vastupidi kostja olukorrale, kellel on juhul, kui ta jäetakse ilma õigusest end tõhusalt kaitsta, võimalus panna oma kaitseõigused maksma määruse nr 44/2001 artikli 34 punkti 2 alusel, vaieldes vastu tema suhtes tehtud otsuse tunnustamisele (vt selle kohta 11. juuni 1985. aasta otsus kohtuasjas 49/84: Debaecker ja Plouvier, EKL 1985, lk 1779, punkt 11), riskib hageja igasuguse kaebevõimaluse kaotamisega.

55 Seega tuleb teisele küsimusele vastata, et määrust nr 44/2001 tuleb tõlgendada nii, et:

- sellises olukorras nagu põhikohtuasjas, kus tarbija, kes on pikaajalise kinnisvara tagatisega laenulepingu pooleks, mis kohustab teda teist lepinguosalist teavitama igast aadressimuutusest, loobub oma elukohast enne lepinguliste kohustuste rikkumise tõttu tema vastu hagi esitamist, allub nimetatud hagi kõnealuse määruse artikli 16 lõike 2 alusel selle liikmesriigi kohtutele, kus asub tarbija viimane teada olev alaline elukoht, kui need kohtud ei suuda sama määruse artikli 59 kohaselt kindlaks teha kostja tegelikku elukohta ning neil puuduvad tõendid, mis võimaldaksid järeldada, et kostja tegelik alaline elukoht asub väljaspool liidu territooriumi;

- selle määrusega ei ole vastuolus liikmesriigi siseriikliku menetlusõiguse sätte kohaldamine, mis selleks, et vältida kohtuliku arutamise mittevõimaldamist, võimaldab läbi viia menetluse isiku suhtes, kelle alaline elukoht ei ole teada ja kes selles menetluses ei osale, kui vaidlust menetlev kohus tagab enne otsuse tegemist,

et kostja leidmiseks on tehtud kõik järelepärimised, mida nõuavad hoolsuse ja heausksuse põhimõtted.

- 56 Võttes arvesse esimesele ja teisele küsimusele antud vastuseid, puudub vajadus kolmandale ja neljandale küsimusele vastata.

Kohtukulud

- 57 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

- 1. Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määrust (EÜ) nr 44/2001 (kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades) tuleb tõlgendada nii, et sellega kehtestatud kohtualluvuse eeskirjade kohaldamine eeldab, et liikmesriigi kohtu lahendada olevas kohtuasjas esinev olukord tõstatab küsimusi selle kohta, kas rahvusvahelise kohtualluvuse eeskirjade järgi allub asi sellele kohtule. Selline olukord esineb niisugusel juhul nagu põhikohtuasjas, kus liikmesriigi kohtule on esitatud hagi teise liikmesriigi kodaniku vastu, kelle elukoht on sellele kohtule teadmata.**

2. Määrust nr 44/2001 tuleb tõlgendada nii, et:

- sellises olukorras nagu põhikohtuasjas, kus tarbija, kes on pikaajalise kinnisvara tagatisega laenulepingu pooleks, mis kohustab teda teist lepinguosalist teavitama igast aadressimuutusest, loobub oma elukohast enne lepinguliste kohustuste rikkumise tõttu tema vastu hagi esitamist, allub nimetatud hagi kõnealuse määruse artikli 16 lõike 2 alusel selle liikmesriigi kohtutele, kus asub tarbija viimane teada olev alaline elukoht, kui need kohtud ei suuda sama määruse artikli 59 kohaselt teha kindlaks kostja tegelikku elukohta ning neil puuduvad tõendid, mis võimaldaksid järeldada, et kostja tegelik alaline elukoht asub väljaspool liidu territooriumi;
- selle määrusega ei ole vastuolus liikmesriigi siseriikliku menetlusõiguse sätte kohaldamine, mis selleks, et vältida kohtuliku arutamise mittevõimaldamist, võimaldab läbi viia menetluse isiku suhtes, kelle alaline elukoht ei ole teada ja kes selles menetluses ei osale, kui vaidlust menetlev kohus tagab enne otsuse tegemist, et kostja leidmiseks on tehtud kõik järelepärimised, mida nõuavad hoolsuse ja heausksuse põhimõtted.

Allkirjad